

**14. MEDZINÁRODNÁ KONFERENCIA
DOCOMOMO. PRISPÔSOBIVÉ
OPĀTOVNÉ VYUŽITIE. MODERNÉ
HNUTIE V BUDÚCNOSTI. LISABON,
6. - 9. SEPTEMBER 2016**

14TH INTERNATIONAL DOCOMOMO
CONFERENCE. ADAPTIVE REUSE.
MODERN MOVEMENT TOWARDS
THE FUTURE. LISBON,
6. - 9. SEPTEMBER 2016

Začiatkom septembra 2016 hostil skvelý brutalistický komplex Gulbenkianovej nadácie v Lisabone (Alberto Pessoa, Pedro Cid, Ruy Jervis d'Áthougua, António Viana Barreto, Gonçalo Ribeiro Telles, 1959 – 1969) už štrnástu medzinárodnú konferenciu *docomomo*. Konferencia potvrdila, že téma ochrany a obnovy pamiatok modernej architektúry obsahuje rozličné, niekedy protirečivé subtémy a tendencie. Túto zložitosť či až protichodnosť obsahov v sebe už aj titul konferencie, ktorý možno voľne preložiť ako *Prispôsobivé opätovné využitie, moderné hnutie v budúcnosti*. Cieľom konferencie bolo nielen informovať o najaktuálnejších metódach obnovy, ale aj o nových stratégiách uplatňovaných v procese ochrany moderného architektonického dedičstva. Do popredia sa však dostali aj otázky zmyslu ochrany modernej architektúry či zužitkovanie zlyhaní moderny v procese tvorby udržateľného prostredia. Príspevky a diskusie na konferencii ukázali, že napriek vyše 25-ročnému pôsobeniu tejto medzinárodnej organizácie na dokumentovanie a obnovu pamiatok moderného hnutia a množstva expertov na problematiku modernej architektúry a jej obnovy, stále ide o veľmi mladú

K BUDÚCNOSTI ARCHITEKTÚRY MODERNÉHO HNUTIA TOWARDS THE FUTURE OF MODERN MOVEMENT ARCHITECTURE

Henrieta Moravčíková

oblasť pamiatkovej starostlivosti. Svedčí o tom množstvo príkladov búrania a znehodnocovania diel modernej architektúry, rovnako ako akútna potreba vzdelávacej a osvetovej práce v tomto smere.

Účastníci konferencie sa usilovali nájsť odpovede na otázky súvisiace s pamiatkovou ochranou a starostlivosťou o modernú architektúru vo všetkých mierkach – od interiéru cez jednotlivé budovy, komplexy budov až po celé mestá. Reflektovali pritom rovnako témy dlhodobo diskutované v rámci *docomomo*, ale aj nové témy, súvisiace s aktuálnym spoločenským kontextom. Podstatnú časť pozornosti účastníkov konferencie naďalej zamestnávali materiálové a technologické otázky obnovy pamiatok modernizmu, a to najmä v súvislosti so zachovaním autenticity pôvodného diela, jeho zariadenia, respektíve okolitého prostredia. V tejto súvislosti sa čoraz väčšmi diskutoval vplyv rastúcich požiadaviek na znižovanie energetických nárokov a celkové environmentálne pôsobenie budov, ich opodstatnenosť a zmysluplnosť vo vzťahu k pamiatkovej obnove diel modernej architektúry. Do popredia sa však dostala aj problematika neoliberalnej

exploatácie mesta. V rámci nej totiž dochádza nielen k bezprostrednému ohrozeniu pamiatok moderny, ale aj k privatizácii verejného priestoru, ktorý tvorí integrálnu súčasť moderného urbanizmu. Práve na privatizáciu verejného a komercializáciu každého voľného priestoru upozornil aj jeden zo zakladateľov *docomomo* britský architekt John Allan.¹ Nabádal pritom k ochrane spoločenského rozmeru modernistických myšlienok verejného a otvoreného, k ochrane priestoru ako takého. Na nebezpečenstvo fundamentálnej zmeny idey moderného sídliska, z kolektívneho na neoliberalne individualizované, práve v dôsledku aktuálnych stratégií obnovy upozornil napríklad aj dánsky architekt Paul Sverrild.² V kontexte univerzálnej požiadavky na udržateľnosť v oblasti výstavby sa diskutovala aj otázka zaobchádzania s pamiatkovo nechránenými architektúrami 20. storočia, ktoré globálne predstavujú historicky najrozsiahlejšie hmotné dedičstvo. Práve vyrovnanie sa s týmto dedičstvom, či už prostredníctvom prestavby, nového využitia či obnovy, bude v najbližších rokoch zamestnávať čoraz väčšiu časť architektov. V tejto súvislosti potom opätovne vystupuje do popredia zmysel kritického hodnotenia a klasifikácie diel tvoriacich architektonické dedičstvo 20. storočia, ako aj diferencovaný prístup k ich obnove a novému využitiu. Aj nechránené budovy či ansámble pritom môžu predstavovať hodnotný potenciál pre ekonomicky aj energeticky menej náročné nové využitie. Tu sa ponúka otázka, aké sú vlastne priority vo vzťahu k ochrane architektúry moderného hnutia. Ide o uchovanie najvýznamnejších ikonických diel modernizmu v ich autentickej podobe, alebo máme záujem skôr o uchovanie štrukturálnych a priestorových rámcov, ktoré budú naďalej udržiavať pôvodný spoločenský význam týchto diel? Takmer všetci účastníci konferencie sa zhodli na tom, že práve otázka autenticity je najvzrušujúcejšou témou každej obnovy a že zachovanie konštrukcie či materiálov v ich pôvodnej podobe by malo vždy stáť v centre pozornosti.³ Tomuto princípu sa však vzpiera viacero typologických druhov, bezprostredne spojených s moderným hnutím. Najvýraznejšie pravdepodobne práve hromadná bytová výstavba. Z prostredia ochrany diel hromadnej bytovej výstavby prichádza aj najviac argumentov obhajujúcich prirodzený život týchto štruktúr vrátane zásahov a zmien, ktoré prináša. Práve v tejto súvislosti sa do popredia dostáva skôr idea pôvodného návrhu v zmysle spoločenským ako fyzická podstata diela. Neobíditeľnou

a na konferencii hojne diskutovanou témou v súvislosti s ochranou pamiatok moderného hnutia je aj údržba. Práve permanentná starostlivá údržba stojí v pozadí viacerých príkladov úspešne zachovaných pamiatok. Dôkazom zmysluplnosti takého počínania je napokon aj komplex budov a verejných záhrad Gulbenkianovej nadácie, ktorá hostila konferenciu. Hoci sa názory na ochranu a obnovu pamiatok modernej architektúry vyvíjajú len niečo vyššie dvoch desaťročí, už teraz môžeme zreteľne sledovať posun od počiatočného sentimentálneho zachraňovania prvých majstrovských diel k ucelenejším, vedeckým skúmaniam podloženým argumentáciami. Tie by mali byť základom pre systematický prístup k tomuto architektonickému dedičstvu. Mali by. Z príspevkov a diskusií, ktoré zazneli na konferencii, je však zrejme, že oblasť pamiatkovej starostlivosti sa nemôže zaoberať bez osobného, viac či menej sentimentálneho, angažovania sa v prospech architektonického dedičstva. Aj tá najprepracovanejšia teoretická či architektonicko-historická argumentácia ostáva bez angažovaného prístupu aktérov ochrany a obnovy práve len tým akademickým argumentom. V tejto súvislosti potom stojí za to pripomenúť pôvodné krédo *docomomo* z Einthovenského vyhlásenia z roku 1990, ktoré nabáda k osobnej angažovanosti.⁴ O osobnom angažovaní sa v prospech komunikácie hodnotí moderného architektonického dedičstva hovoril v súvislosti s úlohami *docomomo* vo svojom expozé aj jeden z kľúčových rečníkov konferencie Rem Koolhaas.⁵

Príspevky z konferencie sú uverejnené v mimoriadne dobre pripravenom zborníku, či skôr knihe, ktorý bol k dispozícii už pri otvorení konferencie. V zmysle siedmich hlavných tém konferencie členená publikácia predstavuje kompendium aktuálneho poznania vo vzťahu k modernej architektúre ako pamiatke. Zahŕňa 125 príspevkov, ktoré odzneli v rámci 29 sekcií. Každú sekciu – podkapitolu knihy – otvára úvodný text, argumentujúci pozície, z akých tá-ktorá sekcia nazerá na architektonické dedičstvo moderného hnutia. V tejto súvislosti pripomeňme, že jednu zo sekcií sformovali práve členovia slovenského *docomomo*. Pod titulom *Reuse as Activism: Towards Hybrid Strategies of Curation and Preservation of Modern Architecture Heritage* ponúkli alternatívu k inštitucionalizovanej pamiatkovej starostlivosti a upozornili na možnosti, ale aj na riziká vyplývajúce z mimoinštitucionálnych stratégií ochrany modernej architektúry. Jednou z konkrétnych ukážok demonštrujúcich taký

alternatívny postup bola aj obnova synagógy v Žiline.⁶ Bohato ilustrovaná publikácia s perfektným poznámkovým aparátom ponúka analytické pohľady na konkrétne diela a tvorcov modernizmu, na celý rad príkladov obnov pamiatok moderného hnutia a rozličných individuálnych prístupov k obnove, ako aj na vývoj teórie pamiatkovej ochrany a obnovy vo vzťahu k modernej architektúre. Vďaka šírke prezentovaných tém, ale najmä vďaka hlbokému ponoru, aký do nich jednotlivé sekcie ponúkajú, sa nepochybne stane vyhľadávaným študijným materiálom.

Podstatnou súčasťou činnosti *docomomo* International stále ostáva evidovanie najvýznamnejších diel moderného hnutia v rámci medzinárodného registra *docomomo*. Pri príležitosti konferencie bola sprístupnená virtuálna expozícia diel zapísaných v tomto zozname. *Docomomo virtual exhibition – MoMove* ponúka aktuálne výber z registra, pričom by sa postupne mala stať nástrojom, prostredníctvom ktorého môže záujemca spoznať celosvetové dedičstvo moderného hnutia.⁷ Spolu s časopisom *docomomo journal*, ktorý *docomomo* International vydáva dvakrát do roka, bude v najbližšej budúcnosti podstatným nástrojom v procese komunikácie hodnôt moderného architektonického dedičstva.

Tradičnou súčasťou konferencií *docomomo* je aj zasadnutie koncilu *docomomo* a prijatie uznesenia vo vzťahu k nasledujúcej konferencii. Pätnásta – jubilejná medzinárodná konferencia *docomomo* sa uskutoční v roku 2018 v hlavnom meste Slovinska v Ľubláne.⁸

1 ALLAN, John: *Joining the Past with the Future. The Rescue and Adaptive Reuse of St Peter's Seminary, Scotland*. In: *Adaptive reuse. The Modern Movement towards the Future. Proceeding from docomomo 14th international conference*. Eds. Ana Tostões – Zara Ferreira. Lisbon, *Docomomo international – Casa da Arquitectura* 2016, p. 356.

2 SVERRILD, Paul: *Brøndby Strand to Grønby Strand*. *Ibidem*, p. 383.

3 CANZIANI, Andrea: *Between Theory and Practices in the Conservation of Modern Heritage*. In: *Adaptive reuse. The Modern Movement towards the Future. Proceeding from docomomo 14th international conference*. Eds. Ana Tostões – Zara Ferreira. Lisbon, *Docomomo international – Casa da Arquitectura* 2016, p. 729.

4 Available at <http://docomomo.com/eindhoven>

5 Koolhaasovo vystúpenie na konferencii malo formu audiovizuálneho záznamu rozhovoru, ktorý poskytol čestnému prezidentovi *docomomo* Hubertovi Janovi Henketovi.

6 SZALAY, Peter: *New Practice? On the Process of Preservation of Peter Behrens's Synagogue in Žilina*. In: *Adaptive reuse. The Modern Movement towards the Future. Proceeding from docomomo 14th international conference*. Eds. Ana Tostões and Zara Ferreira. Lisbon, *Docomomo international – Casa da Arquitectura* 2016, p. 871 – 876.

7 Available at <http://exhibition.docomomo.com/>

8 Slovenskú prezentáciu na konferencii finančne podporil Fond na podporu umenia.